

BİZANS, ORTAK KÖKEN

1. GİRİŞ

Çağımızın başlangıcında, Atlantik'tan Pasifik'e kadar uzanan dört büyük imparatorluk vardı, bunlar dünyanın iki ucu arasında ekonomik ve kültürel ilişkiyi sağlıyorlardı. Ticaret yollarından mallar, teknikler ve görenekler iletilir, ama aynı zamanda fikirler, efsaneler ve dinler de taşınır.

III.yüzyıldan itibaren, bu büyük imparatorluklar kendi içlerindeki krizlerin ve istilaların tehdidi altında kalırlar. Çin üç bağımsız devlete bölünür ve Han sülalesinin hükümdarlığı sona erer. Pers ülkesinde, Sasânî imparatorluğu Hindistan yönünde yayılarak Roma'dan ve kuzeydeki halklardan gelen saldırıların ardından hayatta kalmayı başarır. Hindistan'da, Kuşhan İmparatorluğu yerini Gupta'ya bırakır, onu da kısa süre sonra Beyaz Hun'lar yok ederler. Roma'da, dıştan gelen tehditler uzun bir siyasal, ekonomik ve dinsel istikrarsızlık dönemine eklenir, o nedenle Diocletianus imparatorluğunu dört imparator tarafından yönetilen iki bölüme ayırır.

IV.yüzyıla gelindiğinde, Constantinus Roma İmparatorluğunun istikrar ve devamını sağlayabilmek amacıyla büyük reformlara girişir. O reformlardan biri başkenti Avrupa ile Asya arasında, düşmanlar tarafından ele geçirilmesi güç bir yere nakletmek olur.

Francisco Eugenio (00:39) (dakika:saniye)

“Konstantinopolis kenti Avrupa ile Asya'nın birleştiği bir noktada, İstanbul Boğazı'nda yer alan Yunan kolonisi eski Bizantion'un üzerine temellendirilmiştir. Doğu ile Batı arasında stratejik bir yerdir ve Constantinus'un imparatorluk merkezini oraya taşıması esasen stratejik bir gereksinimin sonucudur, çünkü Roma orta Avrupa'da Tuna nehri yakınlarındaki Cermen barbarların baskısıyla, Asya topraklarında Fırat nehri yakınlarındaki Perslerin baskısının yol açtığı iki askerî harekât cephesine göre uzak kalmaktadır”.

Roma İmparatorluğu tüm Akdeniz havzasına yayılmış bulunuyordu, ancak doğu kesimi daha zengin, daha kültürlü ve kalabalıktı, çünkü eski Mısır, Girit, Yunan, Anadolu ve Ortadoğu kültürlerinin mirasçısıydı.

Konstantinopolis eski çağlarda **Troya'nın** yaptığı gibi, Ege Deniziyle Karadeniz arasındaki ticarete egemen olabilirdi ve İpek Yolu'ndan gelen Doğu ürünlerine daha yakındı. İmparatorluk desteği sayesinde, idarî ve ticarî denetim sonucu, kısa zamanda imparatorluğun en önemli kenti haline geldi.

Diğer imparatorluklar gibi, V.yüzyılda Roma İmparatorluğu da sınırlarında baskıya maruz kaldı ve iç bölünmeler arttığı oranda o baskı şiddetlendi.

Pedro Bàdenas (00:37)

“Barbarlar geceden sabaha gelmediler, uzaylı da değildiler. İmparatorluğun sınırlarında birkaç kuşaktan beri zaten bulunuyorlardı. Doğudan Batıya ve Kuzeyden Güneye yaklaşan halklar vardı. Roma'nın da onlara ihtiyacı vardı, bir şekilde onun yörüngesine girdiler, bu süreç bazı durumlarda diğerlerinden daha kuvvetle gerçekleşti, özellikle batıdaki durumda, barbarlar giderek kendilerinden önceki iktidar yapılarının yerini aldılar”.

Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesi ve başkentinin Yeni Roma'ya taşınması, hatalı olarak Roma İmparatorluğunun düşüşü olarak adlandırılan, oysa yalnızca batıdaki eyaletlerinin kaybı anlamına gelen olaydan sonra, imparatorluğun varlığını 1.000 yıl daha sürdürmesini sağlayacaktı.

Doğu Roma İmparatorluğu Roma uygarlığına Yunan öğelerini ve daha başka birçok halkların kùltür öğelerini kazandırmıştır. Bütùn o öğeler Bizans'ta Hıristiyanlıkla bir sentez oluşturmuş, kùltürü kitaplarla, sanatla ve yeni bir imparatorluk modeliyle aktarılmıştır. Etkisi sınırlarını aşmış, başka ùlkelerde ve kùltürlerde devam ederek bize kadar ulaşmıştır.

2. ESKİ DÜNYANIN SENTEZİ OLARAK HİRİSTİYANLIK

III.yüzyılda eskiçağ dünyası derin bir krize sürüklenmiştir. Son dönemlerinde kültürel ve sosyal değerler yokolmuştur, maddecilik hüküm sürer.

Athanasios Markòpoulos (00:44)

“...İsa’dan sonra 330 yılında Konstantinopolis’in kurulmasından sonra, Roma İmparatorluğunda yalnız değişim geçirmiş olan eskilerin dini değil, hâlâ birçok dinler birlikte yaşamaktaydı. Burada tekrar ediyorum, daha başka birçok dinler vardı: mistik inanışlar, geleneksel inanışlar, Mısır etkisindeki başka inanışlar ve Hıristiyanlık dini. Hıristiyanlık giderek güçlenmekteydi, bu kesin, ama eski dinlerin yıkılışının ancak zaman içinde, yavaş yavaş olduğu da kesin”.

O yıkılma karşısında çok sayıda inançlar, ahlaksal ve felsefî yanıtlar geliştirmekteydi: bir yandan Epikürcülük, Stoacılık, Yeni Platonculuk; bir yandan Doğu inanışları: Manicilik, Zerdüştcülük, Mitraizm. Mısır’dan gelen Gnosacılık ve çocuk Horus ile İsis, ölüp dirilen tanrı Osiris inancı onlara eklendi. Yunanistan’dan Orfizm ve Eleusis gibi gizemli dinler ve Dionysos kültü geldi: ölen, yeraltı dünyasına inen, sonra yeniden dirilen bir tanrıydı bu. Bir de antik mitoloji yapısının temel direği, hacca gidilen kutsal dağ Delfi vardı. Azınlıkta bulunmakla birlikte, Esseniler ve terapeutas gibi kimi salvacionista grupları da unutmamalıyız.

O inançlar mozayığının parçalarından biri olan Hıristiyanlık, havarîlik niteliğinden ötürü, alt tabakanın yoksul insanlarına yeni bir umut vâdettiğinden ve bağışlama ve daha ileri bir insanlık değerlerinden dolayı hızla yayıldı.

IV.yüzyıl başlarında imparator Constantinus eski dünyanın dağılması karşısında, imparatorluğun devamını sağlayacak yeni bir toplumsal birlik ögesi aradı. İkin, 313’te Milano fermanını çıkararak tapınma özgürlüğünü resmen tanıdı. Ardından hıristiyanları İznik Konsilinde topladı: burada Hıristiyanlık bir dinsel öğreti, İncillerden ve kutsal metinlerden oluşan bir seçki, bir dinbilimi ve Roma idarî yapısını yansıtan bir hiyerarşi ile resmîleştirildi. İmparatorluk tarafından biçimlendirilen bu yeni resmî din uzak geçmişte derin ve farklı kökenleri bulunan antik kültürlerin senteziydi, onların en çok kabul gören öğelerini almıştı. Büyük bir uyarlanma yeteneği vardı, ulaştığı yerlerdeki mitosları, kültürleri, gelenekleri özümseyordu.

Mijail Bibikov (00:28)

“Hıristiyanlığın, Constantinus’un hükümrânlığı sırasında devlet dinine dönüştükten sonra, IV.yüzyılda yaygınlaşmasıyla, bilim ve eğitimdeki pagan gelenekler hiçbir şekilde yokolmadılar. (...) Öte yandan, Hıristiyanlığı resmîleştiren imparator Büyük Constantinus’un evlatlarının eğitimcileri pagan filozof ve tarihçilerdi”.

Gymnasiumların klasik kültürünün ve bedensel güzellik kültürünün bir kısmı, klasik tiyatro ve şiir, giderek yerini kutsal metinlere odaklı yeni bir kültüre bıraktı.

Buna paralel olarak, Mısır çöllerinde, ufak keşiş toplulukları gelişti, IV.yüzyıla varıldığında bunlar kendi Kural’larına göre yapılanmış cemaatler oluşturdular. Manastırlara dayalı dinsel tarikatlar böyle doğdu, hızla gelişerek hem Batıda hem Doğuda çoğaldılar. Daha sonraki yüzyıllarda toplumsal yapıların taşıyıcı unsurlarından birini oluşturacaklardı.

Öte yandan, Hıristiyanlığın klasik bilgilerin çok geniş bulunduğu kültürlü sınıflara erişmesiyle, Hıristiyan dinbilim ve felsefesini güçlendirmek farz oldu. Bu görevi de Helenizm felsefesinin ve İskenderiye Yeni Platonculuğunun düşünsel kanıtlarından yararlanan Kilise Babaları üstlendiler.

3. BİZANS MODELİNİN GELİŞMESİ VE YAYILMASI

A) Kitap kültürü

Mijail Bibikov (00:26)

“Bizans kültürü bir kitap kültürüdür, kitap temelli bilgiye yöneliktir; her türlü araştırma ve bilginin temeli olan kitabın çevresine toplanmış pagan Helen gelenekleriyle Hıristiyan bilgeliğini özetler”.

Önemli bir sözlü kültürü de bulunmakla birlikte, Bizans yazılı kültürde yerleşmiştir. Klasik Yunancanın bilinmesi Antik Çağ metinlerinin incelenmesine ve korunmasına olanak vermiştir.

Guglielmo Cavallo (00:36)

“Bizans her zaman klasik kültürün aktarıcısı olarak tanınmıştır, gerçekten de öyle olmuştur, ama bir seçkin topluluğa sınırlı olarak. O seçkinler antik metinlerin, Homeros’tan Demostenes’e, Hesiodos’tan Lisias’a değin Antik Çağın büyük klasiklerinin ve daha başka pek çok antik yazarın metinlerinin sonuçta modern çağa kadar taşınmasına belirleyici bir katkıda bulunmuştur”.

Hıristiyanlık klasik Antik Çağın mirasını devraldı ve dönüştürdü. Edebiyatta, Akhilleus, Odysseus ve Hektor gibi eski kahramanlar yeni değerlere daha uygun yeni erdemler edindiler ve Hıristiyanlığın azizleri ve şehitleriyle birlikte varlıklarını sürdürdüler. Yeni bir edebiyat türü ortaya çıktı: azizlerin yaşam öyküleri, burada aziz dört dörtlük bir edebiyat kahramanı, taklit edilecek bir model olarak sunuluyordu.

Klasik yapıtlar okul kitaplarıydı, bunların yerini yavaş yavaş kutsal kitaplar aldı. Bu bağlamda, VI.yüzyıl ortalarında, imparator Justinianus (Jüstinyen) klasik felsefe çalışmalarının sürdürüldüğü son merkez olan Atina Akademisini, konularını pagan saydığından kapatmaya karar verdi.

“Karanlık” olarak nitelenen birkaç yüzyıldan sonra, IX.yüzyılda bir siyasal, ekonomik ve kültürel toparlanma başladı. İmparatorluk sınırlarını genişletti, Hıristiyanlık Slav ülkelerine ulaştı. Kilise babalarının yapıtlarının incelenmesi laik Yunan edebiyatının yeniden keşfedilmesi sonucunu doğurdu. Doğrudan doğruya imparatorluk sarayının içinde Magnaura Okulu kuruldu, okulda felsefe, gramer, retorik, aritmetik, geometri ve astronomi öğretiliyordu. Patrik Fotios’un “Kitaplık”ı ve “Suda” gibi ansiklopediler moda oldu.

Felsefe, tarih, bilim ve edebiyat yapıtları yeniden kopye edilmeye başlandı, şimdi küçük harflerin kullanılmasıyla işlem kitle halinde uygulanmaktaydı ve Bizans Arapların da istekli oldukları antik Yunan kültürünün mirasçısı olmakla gururlanıyordu.

İki yüzyıl sonra, IX.Konstantinos imparatorluk Hukuk ve Felsefe okulunun kurulmasına önayak oldu, felsefe okulunu belki tüm çağların en büyük Bizans bilgisi olan Mihail Psellos yönetiyordu.

1204’te Konstantinopolis’in Haçlılarca yağmalanması sonucu çok sayıda elyazması mahvolup gitti, yine de Bizans’ın çöküşü yalnız siyasal ve askerî alanda kaldı.

Paleologos hanedanının kurucusu VIII.Mihail Konstantinopolis’i geri aldıktan sonra, felsefe yüksek öğretimini ve Patriklik Akademisini yeniden kurarak, çok parlak bir çağ açtı, bu dönemin italyan Rönesansının öncüsü olduğu düşünülmektedir. Son yılların çok ilginç ve özgün entelektüel odaklarından biri Mistra oldu. 1300’lerden başlayarak, Bizans bütün atılım gücünü yeniden kazanır gibiydi. XIII-XV.yüzyıllar arasında Maximos Planudes, Teodoros Metokites, Kalabriyalı Barlaam, Yorgos Gemistos Pléton gibi büyük bilginler yetişti, engin bilgilerinden ötürü hepsi de gerçek birer Rönesans adamı sayılmaktadırlar.

B) Dini yaymakta kullanılan sanat

Olga Evgenevga Etingov (00:38)

“Mimarî, mozayıkçılık, freskler, ikonlar, küçük formların sanatı...ve daha başka birçok sanatsal ürünler muazzam bir dünya oluşturuyordu, o dünya Bizans uygarlığının bütününde, özellikle de bilgi ve eğitimde son derece önemli bir yer tutuyordu”.

Bizans sanatının kökleri Helen-Roma dünyasındadır, o nedenle ilk dönemlerinde eski mitoloji konuları yeni Hıristiyan değerleriyle temsil edilir ve eski plastik sanat gelenekleri korunur.

VI.yüzyılda, Justinianus'un imparatorluğu sırasında inşa edilen Ayasofya bin yıl süreyle, ta Roma'da San Pietro yapıncaya değin Hıristiyanlığın en büyük kilisesi olmuştur. Bu katedral estetik ve simgesel değerlerinden ötürü, Bizans kiliselerinin modeli haline gelmiştir.

Olga Evgeevna Etingov (00:37)

“İnsanlığın büyük harikalarından biri olarak kabul edilebilir...”
“X.yüzyıl sonlarında, Kiev prensi Aziz Vladimir'in elçileri Konstantinopolis'e Ayasofya Kilisesine vardıklarında öyle büyük bir hayret ve hayranlıkla kendilerinden geçmişler ki, yerde mi gökte mi olduklarını şaşırılmışlar”.

Duvar ya da tahta üzerine yapılan resimler olan ikonların üretimi çok boldu, ikonlarda Tevrat'tan öyküler, İsa'nın, Meryem'in, Azizlerin hayatları anlatılırdı. Başlangıçta figürler Mısır sanatını andıran bir katılıkta resmediliyordu.

Guglielmo Cavallo (00:42)

“Bizans'ın büyük düşünür ve dinbilimcilerinden biri olan Ioannes Damaskenos, resimden ,okuması yazması olmayanların kitabı, diye söz eder. Böylece, okuma yazma bilmediklerinden, Hıristiyanlık öğretisini metinlerde okuyup yorumlama yetisinden yoksun olanlar, kutsal sahnelerin resimlerde canlandırılması sayesinde Hıristiyanlık öğretisine yaklaşıp onu benimseyebiliyorlardı. O nedenle, resimler okuması yazması olmayanlar için büyük bir kitap gibi görülüyordu”.

VIII ve IX.yüzyıllarda, “ikonoklast” olarak nitelenen imparatorların fermanıyla, dinsel konulu resimler yasaklandı ve kiliselerden çıkarıldı.

Nevra Necipoğlu (00:27)

“Kökenleri Tevrate kadar inen, imgelere karşı bir dinsel gelenek vardı, bu tüm Ortadoğu'ya özgü bir gelenektir, yani İslam Dünyasında, Bizans Dünyasında ve daha önceki çağlarda görülür”.

Daha sonraki yüzyıllarda, gerek imparatorlar, gerekse Kilise, önemli bir sanat hamiliği görevi üstlendiler. Çok sayıda kilise ve manastır yapıldı, elişçiliği ürünlerinde yapmacığa varan bir inceliğe ulaşıldı. Bizans sanatı anonimdir, sanatçılar eski teknikleri koruyarak, kullandıkları materyele büyük bir dinsel değer katmışlardır. Altın ve gümüş, mozayıklar, emaylar, perdahlanmış mermerler ve değerli taşlar tanrısal ışığı temsil eden parıltılar saçıyorlardı.

C) İmparatorluk modeli olarak Bizans

Doğu Roma İmparatorluğunun sağlam idaresi Rus-Slav dünyasına, Batı Avrupa'ya ve Arap halifelerinin yönetimine aktarılan bir idare modeli olmuştur.

İmparatorluğun inşaat kapasitesi varlığını sürdürülebilmesine temel oluşturmuştur. Muazzam surları bin yıl süreyle, barut ve top ortaya çıkıncaya değin, nice halkların saldırıları karşısında dayanmıştır. Bu kapasitenin daha başka harikalı örnekleri bazı dönemlerde yarım milyonu aşan bir nüfusun ihtiyaçlarını karşılayabilen su kemerleri ve sarnıçlarıdır.

Surların önünden yüzgeri eden o halklar bir efsaneyi ele geçirmeye uğraşıyorlardı, düşleri Konstantinopolis'ti: yani Altın Kent. Ticaretin denetiminden kaynaklanan ekonomik gelirleri, imparatorluk töreleri, saraylar, mozayıklar, ipekler, gümüş eşyalar o efsane ve bolluk kaynağı görüntüsünü besliyordu.

O efsanenin kendi özgün simgeleri vardı.

Athanasios Markòpoulos (00:37)

“Rusya'nın bugünkü bayrağında Bizans'ın simgesi olan çift başlı kartal figürü bulunur, Ruslar onu kendilerini Bizans'ın mirasçısı sayarak, Rus İmparatorluğunu Bizans mirası sayarak benimsemişlerdir, bir bakıma öyledirler de. Yalnız Rusya değil, başka ülkeler de, kökenlerinin Bizans İmparatorluğunda olduğunu düşünerek çift başlı kartal simgesini benimsemişlerdir”.

Bir başka örnek de Constantinus Perslerin yarım ay biçimindeki tacını imparatorluk gücünün simgesi olarak kabul ettiğinde ortaya çıkmıştır. O hareketle oluşturduğu model çeşitli değişiklikler geçirerek tüm monarşilerin sergiledikleri krallık taçlarına kadar varmıştır.

Jesüs Carrobles (00:39)

“O zaman Toledo'da imitatio imperii denen şey, yani Konstantinopolis'te olup biteni taklit etme niyeti yerleşmiştir, gerçekten de VI.yüzyıl sonlarıyla VII.yüzyıl başlarında Toledo Constantinus'un kendi kentinde kurduğu imparatorluk çevresinin bir kopyesiydi.

Toledo'da ve Hispania'da revaç bulan başlıca fikir ve başlıca model Doğuda korunan imparatorluk idealiydi.

Açıkça görülüyor ki Akdeniz havzasında ortak bir dünya, ortak bir kültür vardı, orada kuralları koyan, modaları belirleyen merci de İmparatorluktu”.

Ancak belki de bu alandaki en önemli katkı Roma Hukuku olmuştur: imparator Teodosius ve Justinianus'un yaptırdıkları derlemeler sayesinde Roma Hukuku korunmuş ve yayılmıştır. O derlemeler Avrupa ve Amerikan uluslarının hukuklarında gerçek köşe taşları olmuştur.

Francisco Eugenio (00:25)

“XIX.yüzyıldaki Yasama Hareketi Avrupa'da çeşitli medenî hukuk yasalarını kaleme alırken Roma Hukukunca yapılmış düzenlemeleri önemle gözönünde tutmuştur, Fransa'da Napolyon yasaları, Alman, İspanyol, hatta Avrupa dışındaki yasalar, gariptir ama, 2004'te bir yasayla değiştirilen 1898 Japon Medenî Kanunu böyledir”.

Bizans'ın etkisinin izleri bugüne değin sürülebilir. Bizans kültürü ve modeli değişik yollardan yayılmıştır.

4. BİLGİNİN AKTARILDIĞI YOLLAR

A) İslam yolu

VII.yüzyıl başlarında, Bizans ve Sâsânî imparatorlukları aralarındaki uzun savaştan ötürü tükenmişlerdi. Çatışma bölgelerinden uzakta bulunan ticaret yolları güçlendiler, merkezi Mekke'de bulunan Arap bölgesi bunlardandı. O durumda, Araplar ve yeni dinleri olan İslam doğuda Hindistan'a, batıda İspanya'ya kadar hızla yayıldılar. İslamlık Bizans imparatorluğunun topraklarını işgal etti, buralarda bizanslı elişçileri, idarecileri, yazmanları ve her çeşit uzmanları bulunan çok sayıda Hıristiyan cemaati vardı.

Maria Mavroudi (00:17)

“Böyle birşey olduğunda, hiçbir yeni fethin sıfırdan başlayarak bir devlet kuramayacağı kesindir. Sosyal ve idarî yapılarında daha önce varolanın üzerine temellenmek zorundadır”.

İlk zamanlarda, dualarda Kudüs'e doğru yöneliniyordu, çünkü Hz.Muhammed yahudi peygamberlerin sonuncusu olarak kabul ediliyordu.

İnsan figürlerini resmetme yasağı ikon yapılmasını engelliyordu. İslamlıkta sözlü ve yazılı kültür yayılması ağırlık kazandı.

Bakışlar klasik Helen bilgisine çevrildi, yüzlerce yıl sonra Avrupa Rönesansında da aynı şey olacaktı. Ama ondan farklı olarak, Araplar edebiyatı ya da tiyatroyu almadılar, yalnızca felsefe ve bilimle ilgilendiler.

El-Mâmûn gibi halifeler eski bilgelerin değerli elyazmalarını elde edebilmek için Bizans imparatoruna yöneliyorlardı. Tüm o kitapları Suriye diline ve Arapçaya çevirmek gibi anıtsal bir görev Küçük Asya'nın Yunan çevirmenlerine düştü.

Carrobles (00:22)

“...Suriyeli ya da başka bölgelerden gelen Nestûrî hıristiyanlar başlangıçta Bizans dünyasının uyruklarıydı ve antik dünyanın tüm yapıtlarını, tüm antik bilgiyi ve Arap dünyasının Şam çevresinde, bildiğimiz büyük halifeliklerin çevresinde devlet yapılarını kurduğunda bulacağı herşeyi onlar çevirmişlerdir. Örneğin Toledo Çevirmenler Okulunun kökeni de oradadır”.

Yunanca Arap dilini zenginleştirdi, Platon, Aristoteles ve daha başka Helen yazarları da çeşitli düşünce ve maneviyat akımlarını beslediler.

Maria Mavroudi (00:24)

“....Araplar ya da müslümanlar klasik dünyanın mirasını boşluk içinde, zamanın dışında bir kapsülün içinde devralmadılar, aldıkları şey Bizanslıların onlara teslim ettikleriydi ve devraldıkları şeyin bir bölümü de bu metinlerin anlamına Bizanslıların getirdikleri yorumlardı, sonra tabii ki onlar da onu kendi gereksinimlerine göre uyarladılar, kendince anlamlar verdiler”.

İki kültürün böylece kaynaşmasına Pers ve Hint kültürlerinden gelen öğeler de eklendi. Yunan felsefe ve bilimini İslamın dünya görüşüyle bütünleştiren evrenselci bir kültür yaratıldı.

1453'te Osmanlılar Konstantinopolis'i fethettiler ve hemen hemen aynı topraklarda Bizanslıların yerine geçtiler, aynı zamanda Roma İmaratorluğunun doğu ve batı bölümleri arasındaki çatışma yeniden canlandı. Konstantinopolis bir yeni uygarlığın çokırlık merkezine dönüştü, bu uygarlık Türk-Moğol, İslam ve Bizans geleneklerini biraraya getiriyordu.

Nevra Necipoğlu (00:23)

“Roma İmparatorluğunun mirasçısı olmanın anlamı Őuydu: İstanbul’un fethiyle birlikte, Osmanlılar gerçekten bir imparatorluğa, bir merkezden, İstanbul’dan yönetilen büyük bir imparatorluğa dönüştüler, ve aynen Bizans İmparatorluğu gibi, çokkültürlü, çokuluslu, çokdilli ve çokdinli bir imparatorluk yapısını korudular”.

B) Slav yolu

Pedro Bàdenas (01:24)

“..... Bizans’ın tümüyle temel nitelikli bir işlevi olmuştur: Bizans imparatorları ve Doğu kilisesinin başlattıkları, Tuna sınırlarında beliren ya da bozkırlardan gelen yeni halkları çekim alanlarına almak gibi son derece zekice bir politikadır o. Böylece kapsamlı bir misyoner diplomasisine yol açılmıştır, o diplomasi ilk anda orta Avrupa’daki Slavların hıristiyanlaştırılmasıyla uğraşacaktır: yani bugünkü Çek ülkelerinin. Bohemya ve Moravya’yı Cirilus ve Methodius kardeşler hristiyanlaştırmışlardır, onların kendi dilleri Yunancaydı, ama aynı zamanda Slavca da biliyorlardı, dolayısıyla Bizanslıydılar, herhalde hıristiyanlaştırılmış Slavlardı ve doğal olarak, dinsel törenlerin dilinden ötürü helenleştirilmişlerdi. İki kardeş orta Avrupa’ya gelen o yeni halkların Bizans’ın yörüngesinde kalmalarına çalışacaklardı, böylece o halklar hıristiyanlaştırıldılar ve dilleri yazıya geçirildi. Kiril alfabesi böyle doğdu, bugünkü değil, eski alfabe, yani glagolitsa. Günümüzdeki Kiril alfabesi biraz daha sonraya aittir, ama adını Cirilus’tan alır”.

Bizans ile temasta kalan Slav bölgesi İmparatorluğun kalıplarına göre şekillenen bir etki alanına dönüştü.

Slavların kuzeyindeki Bizans etkisi giderek arttı ve Rusya’ya değin uzandı. Bizans’ın gönderdiği mimarlar ve el sanatçıları Kiev’deki Aya Sofya kilisesi ya da Moskova’daki Anunciación ve Saint Basil kiliseleri gibi anıtların yapımında görevlendirildiler.

Olga Evgenevna Etingov (00:38)

“Ve tıpkı aynı şekilde, ortodoks Slav ülkelerinde, Bulgaristan, Sırbistan, Moravya, Rusya’da, Bizans-sonrası gelenek XVIII.yüzyıla değin, hatta kimi yerlerde XIX.yüzyıla değin pek güzel korundu. Böylelikle, kilise geleneği bu sanat kültürünün olağanüstü korunma yetisini sağlamış oldu”.

Kendine “üçüncü Roma” sanını yakıştıran Moskova’da, Çar imparatorluk modeline ve simgelerine uygun biçimde taç giyiyordu.

Maneviyat alanında, Athos Dağındaki merkezinden yeni bir mistik olgu yayılmaktaydı: Hesichazm, bu terim *hesychia* ya da ‘sükûnet’ sözcüğünden gelmektedir. Dinsel deneyimin böyle derinleştirilmesi Ortodoks Kilisesinin yenilenmesine yol açmış, Rusya’da özellikle kök salarak Tolstoy ve Dostoyevski gibi kişileri etkilemiştir.

C) İtalyan yolu

Bizans ile bugünkü İtalya arasında öteden beri kuvvetli bir bağ olmuştur. Karolenj İmparatorluğunun kurulmasıyla, Ortodoks Kilisesi ile Katolik Kilisesi arasındaki ilişki bozulmuş, 1054'te Batı Bölünmesi ile tümünden kopmuştur. Bu aynı zamanda Haçlı Seferlerinin başladığı dönemdir.

1204'te, Dördüncü Haçlı Seferi, Venedik filusunun desteğinde Konstantinopolis'i istilaetti, hazinelerini yağmaladı, pek değerli kitaplarının önemli bir bölümü ebediyen yokolup gitti.

Bununla birlikte, XIII.yüzyıldan başlayarak, kültürel ve ticarî ilişkiler giderek yoğunlaştı. 1439'da Floransa Konsilinde Roma Kilisesine bağlı hıristiyanlarla Ortodoks Kilisesine bağlı olanların duruşlarının yakınlaştırılmasına çalışıldı. O nedenle, kente aralarında Yorgos Gemistos Pleton gibi Mistra çevresinden kişilerin de bulunduğu bir Bizans heyeti geldi, yanlarında eski Yunan bilgeliğinin ürünü olan birçok metin de getirdiler. 1453'te Konstantinopolis Türkler tarafından ele geçirildikten sonra, başka birçok bizanslı aynı yolu izleyecekti.

Mijail Bibikov (00:49)

“Tahmin edilebileceği gibi, 1400 yıllarının Floransa'sında o çağın Avrupa kültürünün en nitelikli kısmı toplanmıştı. O nedenle, Bizans devleti Osmanlı istilasını sonucunda siyasal sistem olarak çökünce, birçok Hümanizmacı, hayatlarını eğitime adanmış kişiler, İtalyan üniversitelerine, Pisa'ya, Bologna'ya, Floransa'ya göç ettiler ve İtalyan bilim ve eğitim merkezlerindeki başlıca kürsüleri işgal ettiler”.

Yunan metinlerinin çevirileri çoğaldı. İhtiyar Cosimo dei Medici, Yorgos Gemistos Pleton'un öğrettiklerinden yola çıkarak, Floransa'da Platon Akademisi'ni oluşturdu, bu kurum Platon metinlerinin çevirisini üstlenecekti, onlara gizemli simya geleneğini konu alan İskenderiye kaynaklı başka metinler eklendi.

Yeni bir dünya kavramına açık olan Rönesans insanı, klasik Antik dünyada kendine nirengi noktaları aradı. İnsan bedeninin güzelliğine ilgi, doğalcılık ve klasiklerin teknik kusursuzluğu yeniden geçerlik kazandı. Yunan mitosları da geri döndü, derin gerçeklerin alegorileri olarak yorumlanarak Avrupalı ruhuna yerleşti. Bizanslıların 1.100 yıl boyunca korumuş oldukları antik bilgi hazinesi XV.yüzyıl Hümanizmacılarının ürünlerini besledi. Avrupa'da bilimin, manevî hayatın ve sanatın hiçbir yönü o derin etkiden uzak kalmadı.

5. SONUÇLAR

Roma İmparatorluğunun devamı, Helenizmin ve eski Akdeniz kültürlerinin mirasçısı olan Bizans antik dünyanın Hıristiyan dini esaslarına uydurulmuş bir sentezidir.

Constantinus, İmparatorluğu sürdürebilme girişimi çerçevesinde, Roma'nın örgütleyici zihniyetini yeni dine uygulamıştır.

Bizans toplumsal ve kültürel yapıların bozulduğu bir çağda klasik kültürü korumuştur.

Athanasios Markòpoulos (00:23)

“Şunu söylemeliyim ki, bugüne değin Helenist Antik Çağın geleneklerinden kurtarılabildiğimiz her şey, yani bütün gelenek, yazarlar, trajedi ve komedi yazarları, tarihçiler, hatipler, vb., bunların hepsi Bizans'ın sayesinde kurtarılabildiğimizdir”.

Bizans aynı zamanda bir organizasyon, mimarî, sanat ve din modeli oluşturmuştur; o modeli Batı dünyası, Avrupa'nın Rus-Slav kesimi ve İslam alemi herbiri kendi şekline uyarlayarak taklit etmiştir. Bizans farklı uygulamaların ortak kökeni ve kesişme noktasıdır.

Pedro Bàdenas (00:25)

“Avrupa'nın bütünleşmesinin gündemde olduğu bugünlerde, Bizans'ın incelenmesi ve daha iyi tanınması her zamankinden daha büyük önem almıştır; çünkü Batı biliminin bazı pek belirgin alanları dışında, büyük bilinmeyen her zaman Bizans olmuştur”.

Nevra Necipoğlu (00:28)

“Bilim çevrelerinde, günümüzde yeni bir eğilim geliştiğini görmekteyiz, buna göre bugünkü Türkiye Bizans İmparatorluğunun ve Doğu Roma İmparatorluğunun coğrafi ve kültürel mirasçısı, onun kültür mirasının bir parçası olarak algılanmaktadır”.

Zaman zaman yükseliş ve çöküş dönemlerinden geçen Bizans İmparatorluğu tarihi, 500 yıl süreyle onu gerek Doğuda gerekse Batıda gizlemiş olan milliyetçilikleri ve önyargıları aşarak, bugünkü tarihimizi de daha iyi anlamıza ve iyileştirmemize yarıyor. Başka kültürlerin ve halkların ortak tarihe yaptıkları katkıları anlayarak geçmişini tanımak, gelecekte bir Evrensel İnsanlık Ulusunu yapılandırmaya yardımcı olabilir.